मूहूर्त्तालब्धसंज्ञस्तु स पक्षी पक्षिघातिनं । उवाच तर्पयिष्ये त्वां मुहूर्त्तं प्रतिपालय ।
इत्युक्त्वा शुष्कपर्णैस्तु समुज्ज्वाल्य हुताशनं । हर्षेण महताविष्टः स पक्षी वाक्यमब्रवीत् ।
ऋषीणां देवतानाञ्च पितॄणाञ्च महात्मनां । श्रुतः पूर्व्वं मया धर्म्मो महानतिथिपूजने ।
कुरुष्वानुग्रहं सौम्य सत्यमेतब्रवीमि ते । निश्चिता खलु मे बुद्धिरतिथिप्रतिपूजने । ५५५
ततः कृतप्रतिज्ञो वै स पक्षी प्रहसन्निव । तमग्निं त्रिः परिक्रम्य प्रविवेश महामतिः ।
अग्निमध्ये प्रविष्टन्तु लुब्धो दृष्ट्वा तु पक्षिणं । चिन्तयामास मनसा किमिदं वै कृतं मया ।
अहो मम नृशंसस्य गर्हितस्य स्वकर्म्मणा । अधर्म्मः सुमहान् घोरो भविष्यति न संशयः ।
एवं बहुविधं भूरि विललाप स लुब्धकः । गर्हयन् स्वानि कर्म्माणि द्विजं दृष्ट्वा तथागतं ।
इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्व्वण्यापद्धर्म्मपर्व्वणि कपोतलुब्धकसंवादे षट्चत्वारिंशदधिकशततोऽध्यायः ॥ १४६ ॥
॥ भीष्म उवाच ॥ ततः स लुब्धकः पश्यन् क्षुधयाऽभिपरिप्लुतः । कपोतमग्निपतितं वाक्यं पुनरुवाच ह । ५५५०
किमीदृशं नृशंसेन मया कृतमबुद्धिना । भविष्यति हि मे नित्यं पातकं क्षुद्रजीविनः ।
स विनिन्दंस्तथात्मानं पुनः पुनरुवाच ह । अविश्वास्यः सुदुर्ब्बुद्धिः सदा निकृतिनिश्चयः ।
शुभं कर्म्म परित्यज्य सोऽहं शकुनिलुब्धकः । नृशंसस्य ममाद्यायं प्रत्यादेशो न संशयः ।
दत्तः स्वमांसं दहता कपोतेन महात्मना । सोऽहं त्यक्ष्ये प्रियान् प्राणान् पुत्रान्दारान् विसृज्य च ।
उपदिष्टो हि मे धर्म्मः कपोतेन महात्मना । अद्यप्रभृति देहं स्वं सर्व्वभोगैर्व्विवर्ज्जितं । ५५५५
यथा स्वल्पं सरो ग्रीष्मे शोषयिष्याम्यहं तथा । क्षुत्पिपासातपसहः कृशो धमनिसन्ततः ।
उपवासैर्ब्बहुविधैश्चरिष्ये पारलौकिकं । अहोदेहप्रदानेन दर्शिताऽतिथिपूजना ।
तस्माद्धर्म्मञ्चरिष्यामि धर्म्मो हि परमा गतिः । दृष्टो धर्म्मो हि धर्म्मिष्ठे यादृशो विहगोत्तमे ।
एवमुक्त्वा विनिश्चित्य रौद्रकर्म्मा स लुब्धकः । महाप्रस्थानमाश्रित्य प्रययौ शंसितव्रतः ।
ततो यष्टिं शलाकाञ्च चारकं पञ्जरन्तथा । ताञ्च बद्धां कपोतीं स प्रमुच्य विससर्ज्ज ह । ५५६०
इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्व्वणि आपद्धर्म्मपर्व्वणि कपोतलुब्धक संवादे सप्तचत्वारिंशदधिकशततोऽध्यायः ॥ १४७ ॥
॥ भीष्म उवाच ॥ ततो गते शाकुनिके कपोती प्राह दुःखिता । संस्मृत्य सा च भर्त्तारं रुदती शोककर्षिता ।
नाहन्ते विप्रियं कान्त कदाचिदपि संस्मरे । सर्व्वाऽपि विधवा नारी बहुपुत्राऽपि शोचते ।
शोच्या भवति बन्धूनां पतिहीना तपस्विनी । लालिताऽहं त्वया नित्यं बहुमानाच्च पूजिता ।
वचनैर्म्मधुरैः स्निग्धैरसंक्लिष्टमनोहरैः । कन्दरेषु च शैलानां नदीनां निर्झरेषु च ।
द्रुमाग्रेषु च रम्येषु रमिताऽहं त्वया सह । आकाशगमने चैव विहृताऽहं त्वया सुखं । ५५६५
रमामि स्म पुरा कान्त तन्मे नास्त्यद्य किञ्चन । मितं ददाति हि पिता मितं भ्राता मितं सुतः ।
अमितस्य हि दातारं भर्त्तारं का न पूजयेत् । नास्ति भर्तृसमो नाथो नास्ति भर्तृसमं सुखं ।
विसृज्य धनसर्व्वस्वं भर्त्ता वै शरणं स्त्रियाः । न कार्य्यमिह मे नाथ जीवितेन त्वया विना ।
पतिहीना तु का नारी सती जीवितुमुत्सहेत् । एवं विलप्य बहुधा करुणं सा सुदुःखिता ।